

Obsah

PROLOG	15
ÚVOD	21
Sebevražda ve společenských vědách a v historiografii	21
Sekularizace	26
Medikalizace, biomoc a zdravotní policie	29
Rozvržení a koncepce knihy	39
I. NEKLIDNÍ ZEMŘELÍ. KRIMINALIZACE SEBEVRAŽDY V PŘEDOSVÍCENSKÉM OBDOBÍ	43
1. „ŠPATNÁ SMRT“ A „NEČISTÍ ZEMŘELÍ“ V EVROPSKÉ KULTUŘE	45
Smolno	45
Špatná smrt a „nečistí zemřelí“	47
Odlučovací rituály, revenanti a přípravy na dobrou smrt	49
2. STARÝ TRESTNÍ REŽIM: KRIMINALIZACE SEBEVRAŽDY V SYSTÉMU PŘEDOSVÍCENSKÉ RETRIBUTIVNÍ JUSTICE	53
Trojí trest: sebevražda jako těžký hřích i zločin	53
Trest majetkový – konfiskace jmění	54
Trest duchovní a spočinutí těla	56
Teologické interpretace sebevraždy	56
Odepření církevního pohřbu	59
Sepultura prophana	60
Pohřeb oslí či psí: zakopání nebo spálení na popravišti či mrchovišti	62
Uložení těla v profánní „bezpříznakové“ půdě	63
Trest „tělesný“: profanační praktiky a magické rituály vykonávané na těle	65
Nečisté tělo a jeho „odříznutí“	65
Vynášení těla – tažení pod prahem	67
Převoz a „vláčení“	67
Posmrtná „poprava“	69
Profanace těla – posmrtné mrzačení před pohřbením jako forma „ochranné magie“?	70
Dynamika represe v 16.–18. století v Evropě	72
Posílení represe v 16.–17. století: „zlatý věk ritualizovaných poprav“	72
Ústup represe od konce 17. století	76

3. SEBEVRAZI PŘED VRCHNOSTENSKÝMI A MĚSTSKÝMI SOUDY V ČESKÝCH ZEMÍCH	81
Kriminalizace sebevraždy v českých zemích v 16.-18. století	81
Sebevraždy na jihočeských dominiích v 17. a 18. století	86
Vyšetřování: <i>testimonium vitae</i> a důkazy zbožného života	90
Nová autorita: lékař nebo ranhojič	94
Postih pokusu o sebevraždu a otázka „pokání“	97
Projevy zbožnosti před dobrovolným odchodem	100
Tělo čisté, tělo nečisté: akt snímání jako utvrzení „viny“ (a nečistoty)	103
4. „USVĚDČENÍ“ SEBEVRAZI	107
Klasifikace odsouzených	107
„Sepultura asinina seu canina“ - hrob oslí či psí	109
Spálení na nepočetném místě - popraviště, mrchoviště	110
Zakopání katem na nedůstojném místě	112
„Tichý“ pohřeb: zakopání katem na profánním či neposvěceném, ale jinak „neutrálním“, „bezpříznakovém“ místě ..	116
Tichý pohřeb do neposvěcené půdy provedený osobami <i>salva fama</i> ..	123
„Tichý“ pohřeb do profánní půdy	123
Boží muka a kříže	125
5. ZPROŠTĚNÍ VINY PRO MELANCHOLII A ŠÍLENSTVÍ	131
Sémantika šílenství a melancholie	131
Jak prokázat šílenství a melancholii	136
Pohřbívání šílených a melancholických sebezabítych	140
Počestný „tichý“ pohřeb do profánní či neposvěcené půdy	140
Posmrtné „rehabilitace“ - exhumace a podmíněčná přijímání na hřbitov	143
Podmínečné přijetí na hřbitov	148
Zmírnění verdiktu vyšší instancí, zpravidla světskou	149
Přijetí do posvěcené půdy hřbitova formou „tichého pohřbu“	151
Standardní církevní pohřeb s obřadem a mší	155
Strach z nečistého těla	159
Parajudiciální praktiky	159
Odpor proti pohřbívání	161
Jiná forma strachu: kamuflování sebevraždy	166
ZÁVĚR	169
II. OD WERTHERA K BRUTOVI. OSVÍCENSKÉ DEBATY	173
1. MORÁLNÍ FILOZOFIE, PRÁVO, TEOLOGIE A LITERATURA	177
Sebezabítí v diskurzích o melancholii mezi renesancí a osvícenstvím	177

2. OSVÍCENSTVÍ: OD WERTHERA K BRUTOVI. OBČANSKÝ DELIKT, NEBO INDIVIDUÁLNÍ PRÁVO?	179
Anglie – kolébka osvícenství, vlast splínu	180
Francie a italské inspirace: právo vzít si život	182
Boj za dekriminizaci sebevraždy v předrevolučním francouzském právnickém diskurzu	186
Německé země: provinění proti povinnostem i proti Bohu	189
Teologický diskurz	193
Německý právní diskurz	195
Habsburská monarchie: filozofie josefinismu	198
Teologické a morálněfilozofické diskuse v habsburské monarchii)	200
Literární „ohlasy“ wertherovské horečky v českých zemích	206
3. PSYCHOPATOLOGIZACE SEBEVRAŽDY: MEZI SOUDNÍ MEDICÍNOU, PATOLOGICKOU ANATOMIÍ A PSYCHIATRIÍ ...	211
Sebevražda v medicíně 18. a raného 19. století	211
Sebevražedný pud jako nosologická jednotka – „nemoc o sobě“	212
„Tichý hněv“ Leopolda Auenbruggera	213
Mélancolie-suicide jako svébytná „nemoc“	216
„Příčiny“ vnější: od „klimatu“ k „civilizační patologii“	220
Vnitřní „příčiny“ a „tělesné sídlo“	221
„Břišní hypotéza“	222
„Obrat k mozku“	224
„Obrat k duši“ a „návrát k vášním“	226
Pinelova „morální“ škola a její „morální léčba“	228
Žáci a dědicové pinelovské školy ve Francii a v německých zemích	232
4. ZDRAVOTNÍ POLICIE, SOUDNÍ MEDICÍNA A PSYCHIATRIE V ČESKÝCH ZEMÍCH	235
Zdravotní policie a medikalizace smrti	
(reformy pohřebnictví a počátky soudní pitvy)	235
Reformy pohřebnictví	236
Zavádění povinného ohledání mrtvých	236
Počátky soudní pitvy	238
Josef Bernt a počátky soudní medicíny u nás	240
Počátky institucionalizované psychiatrické péče o pacienty	
se sebevražednými sklony v českých zemích	246
Pražský ústav v době působení Josefa Riedela	249
Léčba v pražském ústavu pro choromyslné a role sebevražedných sklonů u pacientů	251
ZÁVĚR	257

III. BOJ O POSVĚCENOU PŮDU: OD DEKRIMINALIZACE KE KONCI DISKRIMINACE (1787–1873) -----	259
1. ABOLICIONISMUS V EVROPĚ: DEKRIMINALIZACE SEBEVRAŽDY V EVROPSKÉM KONTEXTU 18. A 19. STOLETÍ --	261
2. „ZLOČIN PROTI BOHU, STÁTU A SOBĚ SAMÉMU“: TRESTNÍ ZÁKONÍK JOSEFA II. (1787–1803) -----	267
Reorganizace trestní justice v kontextu josefínských reforem -----	267
Reorganizace soudnictví -----	267
Josefínský trestní zákoník z roku 1787 -----	268
Sebevražda v josefínském trestním zákoníku -----	270
Sebevrazi před „josefínskými“ soudy: 1787–1803 -----	273
Krumlovsko -----	274
Jiná jihočeská panství -----	286
Otázka pokusu -----	288
Proměny zacházení s tělem -----	289
3. SEBEVRAŽDA JAKO TĚŽKÝ POLICEJNÍ PŘESTUPEK PROTI BEZPEČNOSTI ŽIVOTA, PROTI „STÁTU A SOBĚ SAMÉMU“ (1803–1850) -----	293
Františkův trestní zákoník z roku 1803 -----	294
Dekriminalizace sebevraždy na pouhý policejní přestupek -----	295
Modifikace předpisů (1806–1845) -----	298
Sebevraždy v přestupkovém řízení 1803–1850 -----	301
Proměny úředního postupu a vyšetřování v předbřeznové době ---	301
Otázka pokusu -----	305
Kazuistika (1803–1850) -----	309
Exkurz I. Potštát na Moravě -----	309
Exkurz II. Český Krumlov a další jihočeská panství -----	312
Exkurz III. Panství Rožmitál pod Třemšínem -----	319
Exkurz IV. Boleslavský kraj -----	331
Způsob sebevraždy -----	333
Rozsudek a vyústění případu -----	334
Vyjádřené pokání -----	338
Prohlášení za nevinné -----	339
Váha lékařských zpráv -----	341
Exkurz V. Litoměřicko -----	345
Období 1818–1820 -----	346
Období 1843–1844 -----	356
Exkurz VI. „Hřbitovní vzpoury“ na moravskoslezském pomezí ---	359
4. OD DEKRIMINALIZACE K PŘIJETÍ NA HŘBITOV (1850–1900) ---	375
„Čas porevolučních nejistot“ mezi revolucí a konkordátem (1850–1855) -----	377

Církevní „triumf“: Mezi konkordátem a přijetím na hřbitov (1855–1873) _____	378
Konkordát s katolickou církví a jeho následky pro zacházení se sebevrahy _____	378
Povolení přijímání na hřbitov (po roce 1873) _____	381
ZÁVĚR _____	387
Dekriminalizace a depenalizace _____	387
Vztah stát – vrchnost – poddaný a proces byrokratizace _____	392
Medikalizace a psychopatologizace _____	393
„Sekularizace“ jako „odcírkevnění“ _____	397
Sekularizace jako „odkouzlení“ _____	400
Individualizace, emocionalizace a proměny lidské psychiky _____	402
POSTSKRIPTUM K OBRÁZKU NA OBÁLCE KNIHY _____	407
POZNÁMKY _____	409
BIBLIOGRAFIE _____	467
Archivní prameny _____	467
Prameny vydané _____	468
Literatura _____	474
RESUME _____	489
JMENNÝ REJSTŘÍK _____	493